

моделі бойынша сынақтан өткізген инженер Рид бронкесінің маңызды кемшіліктерін анықтады. Алайда ағылшын билеушілері "ойыншықпен" жасалған тәжірибені назарға алғысы келмеді. Ақыры сол үшін олар жазасын алды, "Кептен" ашық теңізге шыға берісімен суға батып кетті, 500 адамның өмірі үзілді. Қазіргі кезде де модельдеу әдісін жеткілікті бағаламауға немесе оны көзге ілмеуге болмайды. "Модель" дегенде, әдетте, біздің ойымызға адам арнайы жасамақшы болған белгілі бір шынайы нәрсенің немесе жүйенің, құрылғының, шығарманың, сипаттаманың кішірейтілген үлгісі келеді. Модель арқылы, қолмен ұстап, көзбен көруге болмайтын зерттеу объектісі туралы қалыпты жағдайда киын немесе мүмкін болмайтын білім алуға болады. Ғылымның түрлі салаларында таным үдерісінде әр түрлі модельдер қолданылады. Оларды екі топқа бөліп қарастыру керек: біріншісі – заттай немесе материалдық модельдер, екіншісі – логикалық немесе идеалдық модельдер. Заттай модельдер көрнекі формада зерттеу объектісінің материалдық қалпын көрсетеді. Олар күрделі техникалық жүйелерді, қымбат тұратын агрегаттарды сынақтан өткізгенде қолданылады. Модельмен эксперимент жасау арзанға түседі әрі ыңғайлы. Логикалық немесе идеалдық модельдер материалдық түзіліммен байланысты емес. Олар зерттеушінің санасында құрылады. Қазір оларды жасауға компьютер қолданылады. Компьютерді пайдаланып ғалымдар күрделі ақпараттың модельдер жасайды.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қ. Бітібаева «Оқушыларды ғылыми – зерттеу жұмысына баулу жолдары», Семей «Үш биік баспасы ЖШС».
2. Л.С. Выготский «Воображение и творчество в школьном возрасте», Москва: «Просвещение», 1967.
3. Ү.Б. Жексенбаева «Оқушылардың ғылыми – зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру»
4. Қ.С. Құдайбергенова «Педагогтың шығармашылық өнері»
5. М. Мағуин, «Ғасырлар бедері», Алматы «Шәкәрім дәрістері» 2003ж.
6. Шәкәрім «Өлеңдер мен поэмалар», – «Жалын» баспасы, Алматы, 1988ж.
7. М. Әуезов\Құрастырған Х. Сүйіншалиев. – Алматы: Рауан, 1990ж.
8. Қ. Мұхаметханұлы. Абай Құнанбайұлы. Толық жинақ.
9. Қ. Мұхаметханұлы. Абай мұрагерлері «Қазақстан», «Ұлттық энциклопедия» – Алматы: Қазақ энциклопедиясының Бас редакциясы 1974-672. 4 том
10. Қ. Мұхаметханұлы. Қ.С.Ә – дағы кейбір мақалар жайында «Семей таңы» 24 ақпан 1970ж.
11. Әдеби мұра. Революциядан бұрынғы мерзімді баспасөз бетінде жарияланған көркем шығармалар. – Алматы: Жазушы. 1970 ж.
12. Рымғали Нұрғалиев. «Еңлік – Кебек трагедиясы» -Алматы. Жазушы 1987ж.
13. Абайдың ақын шәкірттері. Дайындаған. Қ. Мұхаметханұлы. Алматы. РГЖИ. «Дәуір» 1993ж
14. Еңбекші қазақ 10.12.1957ж.
15. «Известия» газеті 21.12 1957ж
16. «Советская культура» 1985ж, «Театральная жизнь» 1959ж
17. «Дала уәлаяты» газеті

ӨОЖ 712. 41.3

ТҮСТІҢ СИПАТТЫҚ ӘСЕРЛІК МӘНІНІҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Жұмағалиев Алдияр

aldi_lv1@bk.ru

Л.Н. Гумилев ат. ЕҰУнің «Дизайн және ИГ» кафедрасының студенті,

Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – К.М. Бегімбай

Әр түстің психологиялық, көркемдік ерекшеліктері әртүрлі. Сол себепті де, әр түске байланысты әр ел халықтарында тұрақты сөз тіркесіне айналған сөздер бар. Жалпы алуан түрлі түстердің ерекшеліктері өте көп. Түстердің екі негізгі түсін қарастырайық.

Ақ – қайырымдылық пен пәктіктің түсі. Әлемнің көптеген елдерінде қалыңдық ақ киім киеді, сондай-ақ кейбір салт-дәстүрлерде ақ түсті жерлеу рәсімдерінде пайдаланады. Ақ маргаритка – бұл өзара махаббат белгісі. Ақ дүйсенбі түсі болып келеді. Ақ түс қуаты – жалпы ақ түс емес, ол көптеген түстердің жиынтығы. Сондықтан ақ – бұл қуат синтезі. Міне, неліктен көптеген елдерде ақ түс пәктіктің, ашықтықтың және шындықтың белгісі болып есептеледі.

Ақ түс – таза парак, онда әлі де талай тарих жазылады. Бұл түс адам энергиясының тазалануына өз әсерін тигізеді. Ақ түс таңдайтындар, әдетте, жинақы, адал ниетті адамдар болып табылады. Көп жағдайда олар талап қоя біледі. Ақ түс қараңғы жерлерге жарық беріп тұрады, жандандыра түседі. Ақ түсінің ассоциациялануына байланысты психолог мамандар көпшілікке былай деп кеңес береді: «Егер өзіңізді мейірімді, тәртіп сақтайтын, таза адам етіп көрсеткіңіз келсе, әрдайым ақ түсті киім сатып алуға тырысыңыз».

Ақ түс адам санасында «аңқаулық, пәктік, албырттық» шағынан хабар беріп, ассоциациялық көріністер тудырады екен. Мәселен, ағылшындардың қолданысындағы «white day» (сөзбе-сөз: ақ күн) бақытты күн, ағылш: «whiter than white» (сөзбе-сөз: ақтан да аппақ) «күнәсіз пәк» яғни қазақ тіліндегі «судан тұнық, сүттен ақ» деген фраза баламалас келеді.

Ал, көршілес орыс халықтарында ақ түсінің ассоциациялануы мүлдем бөлек. Мысалы, «белый – скорби и печали» (мұң-қайғы) немесе «собственной неполноценности или о болезни» (денсаулығының нашарлауы немесе аурудың белгісі). Ақ түсінің жас ерекшелікке байланысты ассоциациялануынан туған санадағы түсінік – пайымдауларға байланысты, көбінесе ақты жастар жөн көреді екен. Ал бұл түсті ересек жастағы жанның таңдағаны оның өзгеге көмектесуге ынтығып тұратынын аңғартады. Оның қолынан көп нәрсе келеді. Алдына мақсат қойғыш жан. Сонымен қатар, ақ түсті киім кигенді қалайтын ересек адамдар, «қарапайым өмірді қалайды әрі жастық шағын жиі аңсайды», – деп ұғынылады [1].

Қара – ең сиқырлы түс. Батыс елдерінің дәстүрлеріне сай қара өлім символы болып есептеледі. Алайда, көптеген халықтарда (мысалы, Солтүстік Америка үндістерінде) қара - бұл жақсы түс, себебі ол құнарлы топырақты және жерді еске түсіреді. Қара – сенбі түсі. Қара – бұл түс емес, қара – бұл түстің жоқтығы. Әдетте, адамдар қарама-қарсылықты айтқанда олар ақ пен қара туралы айтады. Егер ақ түс бәрін анық қылса, қара түс керісінше жасырады деп ұғынылады.

Қара – мағына беруші түс. Көпшілік санасында, қара адамдардың мүмкіншілігі мен деңгейі жайлы сыр беретіндігі анықталған. Қара даулы рең. Бір жағынан қараңғылық, қара күш, кінә, қарама-қайшылықпен байланыстырылса, бір жағынан берілгендік, табандылық, қажырлық, қайсарлық, өжеттік, тұрақтылық, шыдамдылықпен, қырағылықпен, білгірлікпен, сенімділікпен ассоциацияланады.

Көпшілік елдерде қара түс жағымсыз конотацияда ассоциацияланады. Мысалы, қазақ тілінде «қара ниет», ағылш: «black heart» (сөзбе-сөз: қара жүрек), «қара жүрек, қара ниет», қытай: «hei xin chang» (сөзбе-сөз: қара жүрек), «қараниет». Жас ерекшелікке қарай қара түсінің адам санасы ұғымындағы көрінісінің дәлелі ретінде, егде кісілер қара түсін жиі таңдап жатады екен. Демек, қара түсі байсалдылықтан хабар береді. Кейде қара түсі адам сұлбасын арық көрсететіндіктен жастардың көпшілігі қоғамдық орындарға осы түсті жөн көреді.

Психологтардың пайымдауынша: «Қара түс – абсолютті шекара, өмірдің тоқтайтындығының белгісі. Ол ғайып болу, өлім ойын көрсетеді. Қара түс – соңы, енді ештеңе болмайтындықтың нышаны. Десе де, қара түсті таңдаған адам тағдыр ағысына қарсы тұра алады. Қара – түрлі жағымсыз көңіл-күй, мазасыздық, ашушандық тудырады. Қара түс – жұмбақ, құпия түс. Қара түс – тәуелсіздіктің белгісі. Бұл түсті араласатын ортасында өзінің лайықты орны бар адамдар ұнатады. Қара түсті көбіне жұмбақ, құпия болуға тырысатындар жақсы көреді. Олар өзінің ойын көп жерде айтпайды, жасыруға тырысып бағады [2].

Түс адамдардың күнделікті мінез-құлқына бейсаналық түрде әсер ететіндіктен, түске белгілі бір реакциялар қалай және неге пайда болатынын түсіну мағынасы бар. Қызыл: Оң әсері қызыл шынайы лосьен қырынудан кейін. Бұл блюз мен күш жоғалту үшін, әлсіздік пен көңілсіздікті жеңу үшін пайдалы. Өзіне деген сенімділікті арттырады, көңіл-күйді жақсартады. Оны өз пікіріңізді қорғау қажет болған жағдайларда қолдану орынды. Аталған әсерлерге қол жеткізу үшін оны күннің бірінші жартысында қолданған дұрыс, өйткені кешке ол шамадан тыс және нашар ұйқыны тудыруы мүмкін. Қызыл түстің көптігі агрессия мен тітіркенуді тудыруы мүмкін. Қалыпты мөлшерде ол жылынып, метаболизмді жақсартады, қан қысымын

жоғарылатады.

Қызғылт сары: Бұл түстің негізгі әсері-оң көзқарас. Күнделікті өмірге қызғылт сары мотивтерді қосу белсенділікті ынталандырады, жаңа нәрсе жасауға деген ұмтылыс өмірдің дәмін сезінуге мүмкіндік береді. Қызғылт сары тапсырманы шоғырландыруға, диалогты сәтті өткізуге, батылдық пен батылдық қосуға көмектеседі. Ас қорытуды жақсартады. Тыныс алу белсенділігін ынталандырады, гормондарды қалыпқа келтіреді. Мансапта табысқа жету үшін қызғылт сары түстерді пайдалану өте орынды. Бірақ отбасылық салада оның әсері жағымды болуы мүмкін, өйткені ол тартымдылықты арттырады, ал оның жылы, жарқын энергиясы интерьерге, киімге және сүйікті заттарға қосылған кезде отбасының сүйкімділігіне айналуы мүмкін [3].

Сары: Бұл түс қуаныш пен оптимизм сыйлайды. Қоршаған ортаны қабылдауға ықпал етеді. Ақыл-ой белсенділігін ынталандырады, таланттарды қалыптастыруға ықпал етеді. Лимон сарыға жақын реңктер көңіл-күйді жақсартады және көңіл-күйді көтереді. Сары және қоңыр реңктері күзді еске түсіреді, қайғы әкеледі. Буындар мен омыртқаның жұмысына оң әсер етеді, сонымен қатар терінің күйін жақсартады.

Көк: концентрацияны жақсартады, өзін-өзі бақылауды күшейтеді. Ойды нақтылайды және жанартады. Өзіне деген сенімділікті арттыруға мүмкіндік береді, тыныштық пен тыныштық береді. Пайдалы, оны қашан қажеттілігі бар тәртіптілік, мәнерлеп оқу және сауыққан талдау. Көк түстің қараңғы, қараңғы реңктері алаңдаушылық пен көңілсіздікті тудырады. Сондықтан, жеке тұлғаның түрлерін ескере отырып, оларды тыныш және қозғыш адамдарға ұсынған дұрыс, ал меланхолияға бейім адамдарға оны киімде және интерьерде қолдану жағымсыз. Көк және ақ түстерді біріктіреді. Демалуға, тыныштандыруға көмектеседі. Оны фокустау, ойды ретке келтіру қажет болған кезде қолдану жақсы. Тиімді қарым-қатынасқа, ойларды білдіруге ықпал етеді, эмоционалды жағдайды тұрақтандырады. Көбінесе бұл түспен оқу және медициналық кабинеттер жасалады. Имунитетті арттырады, лор мүшелерінің жағдайына жағымды әсер етеді. Артық болу ұйқышылықты тудыруы мүмкін [4].

Көгілдір: физикалық және психологиялық жағынан жақсы босаңсытады. Агрессиялық көріністерді азайтады, эмоциялардың өсуін тыныштандырады. Бұл қасиеттер әсіресе түсті терапияда және АВТО-жаттығуда қолданылады.

Жасыл: шөптер мен ағаштардың түсі әлемді оң қабылдауы, қоршаған ортамен тыныш және үйлесімді өзара әрекеттесуі, мақсатқа сенімді қозғалысы жоқ адамдармен қоршалуы керек. Түске тән психологиялық қасиеттер-қарым-қатынас, байланыс, сенімділік. Жылы реңктер тыныштандырады, бірақ босаңсытпайды, бірақ өнімді әрекетке ықпал етеді. Артық қара тондар депрессияға ұшырауы мүмкін, бұл «жасыл аңсау» тіркесімен расталады. Танертең жасыл түске әсер ету ұйқышылықты тудыруы мүмкін. Бірақ ол жағымсыз эмоциялардан жақсы босатады және күшті сау ұйқыға ықпал етеді. Сондықтан, ұйықтар алдында оны қолдану орынды, мысалы, жатын бөлмесіндегі жасыл жарық немесе жасыл төсек-орын.

Күлгін: қиялды қоздырады, шығармашылыққа, армандарға шабыттандырады. Көбінесе медитация үшін қолданылады. Жадты, зейінді жақсартады, зияткерлік белсенділікті ынталандырады. Рефлексия үшін қолайлы, бұл проблемаларды оңай шешуге көмектеседі. Ғарышта бұл түстің тым көп болуы шамадан тыс өзін-өзі бақылауға, шамадан тыс жүктемеге, күйзеліске әкеледі. Қан қысымын қалыпқа келтіреді, жүрек соғуын азайтады, психоэмоционалды жағдайды тұрақтандырады, ұйықтап қалуды, дененің қалпына келу қабілетін жақсартады. Күлгін түстің ерекше және тартымдылығы көбінесе орау дизайнында қолданылады. Ол талғампаздықты, құпияны көрсетеді, осылайша сатып алушының қызығушылығын оятады. Сонымен, түс көңіл-күйге, әл-ауқатқа, әлемді қабылдауға әсер етеді. Ойлау процестерін реттейді, физикалық жағдайға, ұйқыға, денсаулық жағдайына әсер ете алады [5].

Төменде әдеттегі психологиялық ассоциацияларды көрсете отырып, әр түске физикалық реакцияларымызды егжей-тегжейлі түсіндіру берілген. Ол сондай-ақ бұл ақпаратты көркемдік, іскерлік және тұрмыстық жағдайларда қалай жақсырақ пайдалану керектігі туралы кеңестер береді. Түс – адамның психофизикалық күйіне әсер ететін ең күшті құралдардың бірі. Түс біздің эмоцияларымызға тікелей әсер етеді. Адамның көзі бір жарым миллионға жуық түс реңктерін ажыратады. Бірақ әсер ету ұзақтығы мен қарқындылығына байланысты тіпті бірдей түс оң немесе теріс эмоцияларды тудыруы мүмкін.

Адамдарды қоршаған әлем түстерге толы. Адамдар қоршаған түстерді (түстердің)

олардың әл-ауқатына, көңіл-күйіне әсер ететіні туралы ойланбастан, әдеттегідей қабылдайды. Түс әрқашан белгілі бір мағынаны білдіретін символ болып табылады және адам оны байқамай, оны тамаша «оқиды». Түрлі ғылым салаларының ғалымдары түс әсерінің психологиялық және физиологиялық құрамдастарын бөліп көрсете отырып, түстерді әртүрлі деп атады. Ал бұл компоненттер эмоцияға, көңіл-күйге, сезімге – адам жанының көріністеріне қатысты.

Дұрыс пайдаланылған түстер біздің дүниетанымымыз бен мінез-құлқымызға әсер етеді, олар біздің көңіл-күйімізді жақсартады немесе нашарлатады, бізді сиқырлайды, тіпті бізді басқарады. Бүгінгі таңда мектеп оқушыларының денсаулық мәселесі үлкен алаңдаушылық туғызуда. Сондықтан денсаулықты сақтауға мотивация жасау керек. Сананызды жақсарту арқылы ғана денсаулығыңызды жақсартуға болады деп ойлаймыз. Табиғи емдеу әдістерін үйрену маңызды. Адамның жағдайын реттеудің заманауи әдістерінің бірі – түс терапиясы [6].

Кез келген түс тону қарым-қатынас үшін маңызды ақпаратты алып жүреді және сенсорлық әсер сияқты сезіледі. Бірақ, бұл түстің қабылдануы субъективті болып саналады, себебі ол мидағы адамға ғана қарайды. Түс шешімдері айналасындағы әлем туралы ақпаратты береді, олар да адамның көңіл-күйіне, оның шешімдеріне және әрекеттеріне әсер етеді.

Түс белгілі бір қауымдастықтарды жасай алады немесе адамның миын ынталандырады, осылайша белгілі бір әрекеттерді орындау кезінде оларға тиісті эмоцияларды сезінеді. Түс қабылдау психологиясы адамның психофизиологиялық жағдайына байланысты өзгеруі мүмкін. Мысалы, егер адам шаршаған болса, түс түсі төмендейді және қауіп туындаса – керісінше, түстерді қабылдау көбейеді. Түстерді қабылдау психологиясы жарнамаға және маркетингке қолданылады. Кез-келген өнімге арналған логотип жасаған кезде дизайнер өзі жасаған кескінді көргеннен кейін қандай эмоциялар пайда болатындығын ескереді. Мысалы, қуыршақтардың логотипі және / немесе қаптамасы ертегі мен тәттіге ие қызғылт түсті қамтуы керек.

Тамақтану сауда логотипі идеясы сары түсті схемамен жақсы қолданады, ол достық пен көңілді сыйлайды. Мұндай орын (кафе немесе мейрамхана) жылы жайлылықпен жабылады, және, әрине, клиенттердің ағынын қамтамасыз етеді. Осылайша, түс шешімдері жарықтықты өмірге әкеліп қана қоймайды, сонымен қатар адамдардың әрекеттеріне және көңіл-күйіне әсер етеді және өз кезегінде олардың жұмысында психологтарды, жарнама берушілерді, дизайнерлерді, психотерапевттерді шебер пайдаланады.

Психологтардың пікірі: Макс Люшер – түс диагностикасының негізін қалаушы. Оның алдында көптеген ойшылдар мен философтар түстердің әсерін зерттеп, олардың мағынасын түсіндірді. Бірақ ол алғаш рет түс сынағын жасап, сәтті қолданды.

Онда тек 8 түс бар: 4 негізгі (қызыл, көк, жасыл және сары) және 4 қосымша (сұр, қоңыр, күлгін және қара). Люшерге сәйкес, әдетте, негізгі түстер сынамада алғашқы 4 орынды алуы керек. Егер қосымша артықшылыққа ие болса және бастысы соңында таңдалса, онда адам өзінің негізгі қажеттіліктерін басады деп сенімді түрде айтуға болады. Бұл оның шиеленісте өмір сүретінін, оның наразылығын өтеудің жолдарын іздейтінін білдіреді. Өзін-өзі алдау және негізгі қажеттіліктерді қанағаттандыру елесі оның толыққанды өмір сүрмеуіне әкеледі.

Люшер клиенттің көңіл-күйін және түс таңдауын сипаттайтын сөйлеуді салыстыра отырып, соңғысы алдай алмайды деп сендірді. Шынында да, түс сынағы қазіргі кездегі эмоционалды жағдайды дәл анықтайды.

Түстерді қабылдауды зерттеушілердің бірі Ч.А. Измайловтың көзқарасы бойынша, біздің эмоцияларымыздың көпшілігін түс спектріне орналастыруға болады. Содан кейін, оның теориясы бойынша, адамның эмоцияларының көп бөлігі көк-көк – қызыл және күлгін түстерге, ал аз бөлігі жасыл және жасыл-көк түстерге орналастырылады. Қалғаны, өте аз бөлігі – ашық жасыл реңктерде [7].

Г. Флиринг жеке сипаттамаларын зерттеу үшін тест жасаған: «түс айнасы». Түс схемасын таңдау адамның психотипін анықтайды: жасыл-көк – ойлау; қызыл-қызыл – сезімтал; зәйтүн жасыл – интуитивті; сары-қызыл, сары –экстраверттелген; күлгін-қара-қызыл – интроверттелген.

В.М. Бехтеревтің айтуынша, дұрыс таңдалған түстер гаммасы жүйке жүйесіне дәрі-дәрмектерге қарағанда тиімдірек әсер етеді. Түстердің емдік әсері тарихты растайды. Мысалы, ежелгі қытайлар қызыл жібекке күн батып, шешек тыртықтарын емдеді. Францияда шыбындарды қорқыту үшін терезе жақтаулары көк түспен боялған. Ия, және өз тәжірибеніңден,

ашық түсті бөлмеде болу қызықты, қараңғы түстерде орындалады – басады, ал ашық, нәзік – тыныштандырады.

Том Шрайтер шартты түрде адамдарды 4 түсті түрге бөлді, оларды адамның мінез-құлқы мен қалауы бойынша тануға болады. Егер сіз оларды қысқаша сипаттасаңыз, онда сары-көпшіл және жанашыр; көк – көңілді, импульсивті, жолдас; қызыл – туылған көшбасшы; жасыл – интроверттелген зерттеуші және ойшыл. Бұл бөлінудің мақсаты – сұхбаттасушыны білу және түсіну және онымен өз тілінде сөйлесу.

Жоғарыды баяндалғанды қорыта келе айтарымыз – әрбір адамда, бірегей тұлға ретінде, барлық түрлерін біріктіруге және бір-бірімен байланыстыруға болатындығы анық, бұл даралықты тек түстермен өлшеуге болмайды. Бірақ түстердің мағынасы, олардың адам физиологиясы мен психологиясына әсері, түс қалауы мен сипатының өзара байланысы туралы ақпаратпен сіз өзіңізді, сұхбаттасушыңызды жақсырақ біліп, өміріңізді, денсаулығыңыз бен қарым-қатынасыңызды шынайы қалауыңыз бен қажеттіліктеріңізге сәйкес «реттей» аласыз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Ефимов А.В. Цветографика. Монография, –М.: Искусство, 2005, –192 с.
2. Бегімбай К.М. Тұстану. Оқу құралы. –Астана: ЕҰУ, 2017. – 82 б.
3. Бирюкова Н.В.«Цвет в дизайне интерьера».–М.: Искусство, 2016, –72 с.
4. <http://www.hintfox.com/article/vlijanie-tsveta-na-emotsionalnoe-sostojanie-cheloveka.html>
5. <https://massaget.kz/layfstayl/bilim/zharatylystanu/11633/>
6. <https://kk.wikipedia.org/wiki>
7. <https://basicdecor.ru/blog/post/emotions-cvet/>

ӨОЖ 001.1

ҚАЗІРГІ ҚОҒАМДАҒЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ТЕХНОЛОГИЯ

Копеева Әйгерім Қонақбайқызы

aigerka_respect@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразиялық Ұлттық университеті, 7М02121 – «Дизайн» ББ 1курс магистранты, Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – т.ғ.к., доцент м.а. Байжанова Ж.Б.,
п.ғ.к., профессор Садыкова Ж.М.

Адамзат баласы өзінің даму тарихы кезеңінде қоршаған әлемді танып-білу барысында, сонымен қатар оны игеру саласында бірнеше тәсілдері менгерген. Сондай тәсілдердің біріне сөзсіз әрине ғылымды жатқызуымызға болады. Ғылым – элеуметтік прогрестің қуатты қозғалтқышы болып табылады. Бұл біздің өмір жасымызды ұзартуға, денсаулығымызды бақылап отыруға және оны нығайтуға мүмкіндік береді, соның арқасында біз ауруларды емдеуге және ауырсынуды жеңілдететін дәрі-дәрмектер жасай аламыз, ол өзімізді сумен қамтамасыз етуге, негізгі қажеттіліктерді, соның ішінде тамақ пен энергияны қанағаттандыруға көмектеседі. Ғылым сонымен қатар біздің өмірімізді қызықты ете түседі, ол бізге көптеген ойын-сауық құралдарын, соның ішінде спорт, музыка болсын және коммуникациялық технологиялардың соңғы жетістіктерін пайдалануға мүмкіндіктерін беріп жатыр. Ең бастысы, ғылым бізге ақыл-ой үшін көп пайдасын береді. Ғылым – негізінен қоғамның рухани мәдениетінің құрамдас бөлігі болып табылады. Адамның дамуы тарихының белгілі бір кезеңдерінде ғылым дами келе, қоғамдық сананың дербес формасына айнала түседі. Себебі, қоғамдағы сан-салалы мәселелер көп жағдайда ғылымның араласуымен шешілетіні бәрімізге мәлім дүние [1].

Ғылымның адам өміріндегі орны мен рөлін түсіну осы уақытқа дейін аяқталмаған күрделі процесс. Бұл процесс қиыншылықтар мен қайшылықтардың, талас-тартыстың, күмәнді сұрақтардың, көптеген жаңа мәселелердің пайда болуымен ерекшеленеді. XX ғасырдың 20-шы жылдарында ғана «ғылымтану» атты жаңа пән – ғылымның зерттеуге бағытталған мәні мен